

STENOGRAFSKE BELEŠKE
NARODNE SKUPŠTINE
KRALJEVINE JUGOSLAVIJE

GODINA 6

BEOGRAD 1937 GODINE

KNJIGA 1

X REDOVNI SASTANAK

NARODNE SKUPŠTINE
KRALJEVINE JUGOSLAVIJE

DRŽAN 2 FEBRUARA 1937 GODINE U BEOGRADU

PRETSEDAVALI:

PRETSEDNIK

STEVAN ĆIRIĆ

POTPRETSEDNIK

FRANJO MARKIĆ

SEKRETAR

Dr. ANDREJ VEBLE

Prisutni g. g. Ministri: Pretsednik Ministarskog saveta i Ministar inostranih poslova **dr. Milan M. Stojadinović**; Ministar poljoprivrede **Svetozar Stanković**; Ministar socijalne politike i narodnog zdravlja **Dragiša Cvetković**; Ministar trgovine i industrije **dr. Milan Vrbanić**; Ministar građevina **dr. Marko Kožul**; Ministar šuma i rudnika **Dura Janković**; Ministar pošta, telegrafa i telefona **dr. Branko Kaluderčić**; Ministar bez portfelja **dr. Miho Krek**; Ministar bez portfelja **Vojislav V. Đorđević**; Vladin poverenik pri pretresu predloga trgovačkog zakona, profesor Univerziteta **dr. Milan Škerlj**.

POČETAK U 10,45 ČASOVA

SADRŽAJ:

Pre dnevnog reda: 1 — Čitanje i usvajanje zapisnika IX redovnog sastanka;

2 — Saopštenje i usvajanje izveštaja Verifikacionog odbora o dolasku za narodnog poslanika g. Vodstrečila Hinka, zemljoradnika iz Daruvara za Srez daruvarski na mesto poč. Dobrovjca Milana;

3 — Saopštenje i usvajanje izveštaja Verifikacionog odbora da g. Luka Mijušković, narodni poslanik, i dalje zadržava svoj poslanički mandat za Srez istočki, pošto je povukao podnetu ostavku;

4 — Saopštenje o podnošenju interpelacija narodnih poslanika: Karela Doberšeka i drugova na Ministra prosvete o razrešenju dužnosti Gačnika Janka, školskog upravitelja u pograničnom mestu Guštanju, Srez dravogradski; Boška Zeljkovića i drugova na Ministra unutrašnjih poslova o zabrani beogradskog lista „Pravda“ od 17 januara 1937 godine;

5 — Otsustva narodnih poslanika;

6 — Molbe i žalbe;

7 — Razna akta;

8 — Odgovor Pretsednika Narodne skupštine na kratka pitanja narodnih poslanika: Josipa Cvetića i Manfreda Paštrovića.

Govornici: Vojislav Lazić, sekretar dr. Andrej Veble, Pretsednik Narodne skupštine Stevan Ćirić (tri puta), Josip Cvetić, Manfred Paštrović.

Dnevni red: Produženje pretresa izveštaja Odbora za proučavanje predloga trgovačkog zakona.

Govornici: Izvestilac manjine Ivan Mohorić, dr. Todor Lazarević, Potpretседnik Narodne skupštine Franjo Markić, Sekula Zečević, Pretsednik Narodne skupštine Stevan Ćirić.

Pretsednik Stevan Ćirić: Gospodo narodni poslanici, imam čast da otvorim X redovni sastanak Narodne skupštine. Molim gospodina sekretara da izvoli pročitati zapisnik prošle sednice.

Sekretar dr. Andrej Veble pročita zapisnik IX redovnog sastanka.

Pretsednik Stevan Ćirić: Ima li ko od gospode narodnih poslanika da stavi kakvu primedbu na zapisnik? (*Vojislav Lazić:* Molim za reč). Gospodin Vojislav Lazić ima reč radi primedbe na zapisnik.

Vojislav Lazić: Gospodo narodni poslanici, pre nego što bih učinio primedbu na zapisnik, ja protestujem, i to najenergičnije protestujem, protiv toga

što se sednica zakazuje za 9 časova, a otvara u 10,30 što znači sat i po zadocnjenja. Može se kazati da su krivi narodni poslanici zato, međutim krivo je Pretsedništvo i Kraljevska vlada, jer od njih zavisi kada ima sednica da započne. Sednica treba da počne u ono vreme kada je zakazana, jer....

Pretsednik Stevan Ćirić: Molim Vas, gospodine poslaniče, da izvolite reći vašu primedbu na zapisnik, a ovo nije primedba na zapisnik. U 9 časova, kada sam dao da se zvoni, nije bilo kvoruma i zbog toga nije mogla početi sednica.

Vojislav Lazić (nastavlja): Što se tiče zapisnika nije tačno prikazana prošla sednica. Po onome kako tamo piše, izgleda da je moje jučerašnje pitanje na Pretsednika bilo onako — neka se nešto govori, a ja verujem da ćete vi iz većine odmah to tako i plasirati u vašim mozgovima, ali imajte na umu ovo, da ne treba izigravati ove zakone koje smo pisali i koje moramo poštovati. U Zakonu o poslovnom redu stoji, da je Vlada dužna da odgovori na sve interpelacije koje joj budu podnesene. Te interpelacije nikad se ne iznose na dnevni red. Mi možemo pročitati u našim novinama da su ministri u Francuskoj i Engleskoj u parlamentima odgovarali na podnešene interpelacije, ali ne možemo pročitati da su naši ministri odgovarali našim poslanicima na njihove podnešene interpelacije.

Moja interpelacija imala je za cilj da uzdigne ugled ovoga Doma i da nateramo u isto vreme Kraljevsku vladu da odgovara uredno na interpelacije i da na taj način odgovori svome pozivu i svojoj dužnosti, jer mi ne možemo vršiti nadzor nad Kraljevskom vladom na drugi način, nego samo putem interpelacija. Nije nadzor nad radom Kraljevske vlade kad mi poslanici idemo od Ministarstva do Ministarstva i pitamo ministre šta misle kako će se rešiti ovaj ili onaj slučaj, već pravo nadzora je u tome, da mi ovde interpelišemo gospodu ministre, i da ukazujemo Vladi na sve njene pogreške u radu i da je odstranimo da ne krene rdavim putem. To je osveštano pravo poslanika u svakom parlamentu, ali to se pravo ne poštuje od strane naše Vlade i ja najenergичnije protestvujem protivu takvog rada.

Pretsednik Stevan Ćirić: Ima reč gospodin sekretar da se izjasni o primedbi g. Lazića.

Sekretar dr. Andrej Veble: Čast mi je izjaviti, da primedbu g. Lazića ne mogu primiti.

Pretsednik Stevan Ćirić: Narodna skupština ima da odluči o tome. Oni koji primaju zapisnik, onako kako je pročitano, neka izvole sedeti, a oni koji primaju primedbe g. Lazića na zapisnik, neka izvole ustati. (Većina sedi). Objavljujem da je zapisnik bez primedbe primljen.

Izvolite čuti jedan izveštaj Verifikacionog odbora.

Sekretar dr. Andrej Veble (čita):

„NARODNOJ SKUPŠTINI

Beograd.

„Verifikacioni odbor Narodne skupštine primio je preko Pretsednika Narodne skupštine izveštaj o smrti narodnog poslanika Dobrovića Milana, izabranog u Srezu daruvarskom, banovine Savske.

Po rasmotrenju izbornih akata i kandidatske liste, Odbor je utvrdio: da je zamenik Dobrovića Milana na zemaljskoj kandidatskoj listi g. Jevtića Bogoljuba, g. Vodstrečil Hinko, zemljoradnik iz Da-

ruvara, pa mi je čast predložiti Narodnoj skupštini, da na osnovu izloženoga i § 66 Zakona o izborima narodnih poslanika izvoli oglašiti i pozvati za narodnog poslanika Vodstrečila Hinka, zemljoradnika iz Daruvara, na mesto počivšeg Dobrovića Milana. Odboru je čast umoliti Narodnu skupštinu da ovaj njegov izveštaj izvoli usvojiti.

Pretsednik
Verifikacionog odbora
Dr. Todor Lazarević, s. r.

Sekretar,

Borivoje D. Antić, s. r.

Članovi:

**Krsto Predovan, s. r., Života Milanović, s. r., Sve-
tozar S. Tasić, s. r., Milan Lazarević, s. r.,
Mihailo Lješević, s. r.**

Pretsednik Stevan Ćirić: Gospodo narodni poslanici, pošto postoji samo jedan izveštaj Verifikacionog odbora, bez odvojenog mišljenja, to ga odmah stavljam na glasanje. Prima li Narodna skupština ovaj izveštaj Verifikacionog odbora? (Prima). Objavljujem, da je izveštaj Verifikacionog odbora primljen, i da je za poslanika na mesto počivšeg Milana Dobrovića došao g. Hinko Vodstrečil.

Izvolite čuti još jedan izveštaj Verifikacionog odbora.

Sekretar dr. Andrej Veble (čita):

„NARODNOJ SKUPŠTINI

Beograd.

„Verifikacioni odbor Narodne skupštine primio je preko Pretsednika Narodne skupštine:

1) Ostavku na poslanički mandat g. Luke Mijuškovića, narodnog poslanika za Srez istočki, banovine Zetske; i

2) Izjavu g. Luke Mijuškovića, narodnog poslanika, kojom povlači svoju ranije podnetu ostavku na poslanički mandat za Srez istočki, banovine Zetske.

Po rasmotrenju podnete ostavke i date izjave o povlačenju iste, Verifikacioni odbor stao je na gladište: da je ostavka kao takva jednostrani akt i da po njoj još niko nije stekao nikakvo pravo, jer je povučena pre nego što je Verifikacioni odbor po njoj rešavao.

Na osnovu prednjega, pošto ne postoje nikakve smetnje da g. Luka Mijušković, narodni poslanik, zadrži i dalje svoj poslanički mandat, Verifikacioni odbor ima čast predložiti Narodnoj skupštini da izvoli uvažiti povlačenje ostavke g. Luke Mijuškovića, s tim da i dalje zadrži svoj poslanički mandat:

Pretsednik
Verifikacionog odbora,
Dr. Todor Lazarević, s. r.

Članovi:

**Mihailo K. Lješević, s. r., Života Milanović, s. r., dr.
Ljudevit Auer, s. r., dr. Fran Šemrov, s. r., Milan La-
zarević, s. r., Čedomir Zaharić, s. r., Krsto
Predovan, s. r.**

Pretsednik Stevan Ćirić: Gospodo narodni poslanici, pošto postoji samo jedan izveštaj Verifikacionog odbora, bez odvojenog mišljenja, to ga stavljam na glasanje. Prima li Narodna skupština ovaj izveštaj. (Prima — Ne prima).

Gospodo, po § 94 Poslovnika gospoda koja primaju ovaj izveštaj, neka izvole sedeti, a koja ne primaju, neka izvole ustati. (Većina sedi).

Objavljujem da je ovaj izveštaj Verifikacionog odbora ogromnom većinom primljen.

Izvolite čuti interpelacije gospode poslanika.

Sekretar dr. Andrej Veble (saopštava): G. Doberšek Karel i drugovi, narodni poslanici, upućuju interpelaciju na g. Ministra prosvete o razrešenju od dužnosti Gačnika Janka, školskog upravitelja u pograničnom mestu Guštanju, Srez dravogradski;

G. Zeljković Boško i drugovi, narodni poslanici, upućuju interpelaciju na g. Ministra unutrašnjih poslova o zabrani beogradskog lista „Pravda“ od 17 januara 1937 godine.

Pretsednik Stevan Ćirić: Pročitane interpelacije uputiće se nadležnim g. g. Ministrima.

Izvolite čuti molbe za odsustva g. g. narodnih poslanika.

Sekretar dr. Andrej Veble (saopštava): Narodni poslanik g. Mirko Komnenović moli da mu se odobri odsustvo od 15 dana zbog bolesti.

Pretsednik Stevan Ćirić: Da li odobrava Narodna skupština traženo odsustvo? (Odobrava). Objavljujem da je traženo odsustvo g. Komnenoviću Narodna skupština odobrila.

Izvolite čuti molbe i žalbe.

Sekretar dr. Andrej Veble (saopštava): Narodnoj skupštini uputili su molbe i žalbe i to: Petronijević Stevan, Pelec Frana, Udruženje porodica oficira poginulih i umrlih u ratu, Radović Rade, Sultanić Mustafa, Fidler Franc, Bricman Ivan, Zagorc Alojz, Vene Franc, Benčec Horvat i Žaler Alojz, Društvo žandarmerijskih penzionera — Ljubljana, Podlipnik Franjo, Znanstveno društvo — Ljubljana, Marković Jerko, Lazarević Jelena, Dugalić Lazar, Kadrija-Beriša Arif, Nikola Filipović i drugovi, dr. Ivo De Đuli, Osan Marija, Lovrenc Por, Robernak Katarina, Bukorović Danilo, Stamenković Milovanović Jelica, Vladislavić Anton, Protić Lena, Babović Stanka.

Pretsednik Stevan Ćirić: Sve ove molbe i žalbe biće upućene Odboru za molbe i žalbe.

Izvolite čuti razna akta.

Sekretar dr. Andrej Veble (saopštava): Narodnoj skupštini uputili razna akta i to: Privredno narodno udruženje iz Tornjoša, Klub oficira invalida i ratnika ratom osakaćenih, građani grada Banja Luke, Ante Križanić, Klub oficira invalida i ratnika bolesnih i osakaćenih iz Sušaka, akademska omladina iz Ljubljane.

• **Pretsednik Stevan Ćirić:** Ova se razna akta pričaju na znanje.

Gospodo narodni poslanici, pre nego što predemo na dnevni red, imam čast da odgovorim na kratko pitanje koje mi je uputio narodni poslanik g. Josip Cvetić. To njegovo pitanje glasi:

„Gospodine Predsedniče, slobodan sam, pozivom na § 49 Zakona o poslovnom redu u Narodnoj skupštini, da Vam podnesem kratko pitanje o povredi interpelacionog prava, koje je normirano u glavi VII našeg Poslovnika.

§§ 71—78 Zakona o poslovnom redu utvrđuju da narodni poslanici mogu podnositi Ministrima pitanja i interpelacije. Ovi paragrafi utvrđuju nadležnost poslanika za interpelacije i način kako se one podnose.

§ 71 i § 72, saglasno sa čl. 68 Ustava, utvrđuju dužnost Ministrima da odgovore na interpelacije u istom sazivu. § 74 određuje jedan dan u nedelji za pretres interpelacije, i to četvrtak, ako Narodna skup-

ština drukčije ne reši. Poslanici su podneli na desetke upita i interpelacija u prošlom i ovom sazivu. Vi ste pretsedavali u tom vremenu sednicama Narodne skupštine. Odgovoreno je svega na jednu interpelaciju.

Šta mislite, Gospodine Predsedniče, poduzeti, da se ovo pravo narodnih poslanika, koje znači parlamentarnu kontrolu vladinog rada i zaštitu manjine, ostvari?”

Gospodo narodni poslanici, po ovoj materiji ja sam imao više puta prilike da se izjasnim. Ovoga puta mogu da dodam samo to, da sam ja g. potpredsednika Markića, pre svoga polaska na oporavljenje pozvao, da odredi prvi četvrtak za interpelacije. Pošto Skupština nije radila još ni jednoga četvrtka, to g. potpredsednik Markić nije mogao ovo da učini. A, nažalost, verovatno ni ja neću moći to učiniti idućeg četvrtka, jer od interpelacija koje sam uputio g. g. Ministrima, ni na jednu nisam dobio takav odgovor da se može staviti na dnevni red. Svi odgovori g. g. Ministara glase: da će odgovoriti kad prikupe potrebne podatke. Ali, gospodo narodni poslanici, ako bi ko od g. g. Ministara odgovorio da je voljan odgovoriti na upućenu mu interpelaciju čim se stavi na dnevni red, budite uvereni da ćemo prvi četvrtak upotrebiti za odgovor na interpelacije.

Ja molim g. g. Ministre da požure sa prikupljanjem podataka kod svojih potčinjenih vlasti, da bi mogli odgovoriti propisima Ustava i našega Poslovnika. Ja ne sumnjam da će g. g. Ministri to i učiniti, jer u tom pogledu već imam izvesna konkretna obećanja i radujem se što to mogu Narodnoj skupštini saopštiti.

Ima reč narodni poslanik g. Cvetić.

Josip Cvetić: Gospodo narodni poslanici, ja sam blagodaran Gospodinu Predsedniku Narodne skupštine što je odgovorio na moj upit, ali i on će mi sam dopustiti da s njegovim odgovorom ne mogu biti potpuno zadovoljan. I on je sam svoj odgovor tako izveo. Biću slobodan, gospodo narodni poslanici, da vam kažem zašto nisam zadovoljan.

G. Predsednik Narodne skupštine je i danas, kao i na jednoj od prošlih sednica, kazao svoje mišljenje o interpelacijama, o pravu narodnih poslanika na podnošenje interpelacije i dužnosti Ministara da na te interpelacije odgovore.

G. Predsednik je prošloga puta kazao: Molim gospodu narodne poslanike da ne pretrpavaju gospodu Ministre sa interpelacijama, a molim gospodu Ministre da svoj posao odgovorom ozbiljnije shvate.

Gospodo narodni poslanici, pitanje interpelacija u našoj Skupštini nije tako rešeno da su gospoda Ministri pretrpani. Kad bi to bilo, onda bi imali Ministri moralno pravo da ne odgovaraju na interpelacije, a to bi značilo opstrukciju normalnom parlamentarnom radu. Dase ovde ne radi o opstrukciji normalnom parlamentarnom radu već da su u pitanju interpelacije po najvažnijim događajima našeg javnog i političkog života, najbolje pokazuje to što su za veliki broj interpelacija Ministri pristali a Narodna skupština primila hitnost i što su na veliki broj interpelacija Ministri već odgovorili — istina stereotipno — da će odgovoriti kad prikupe potrebne podatke. Time su većina Narodne skupštine i Kraljevska Vlada priznali pravo opstanka tim interpelacijama koje su podnesene i ujedno odobrili dobru volju poslanika i opozicije, da oni tim putem vrše kontrolu u Parlamentu i traže obaveštenje o političkom radu Vlade. Istina je i može se kazati: Po našem Ustavu kontrola

vladinoga rada ne može se vršiti onako kao što bi se vršila da je kod nas čista parlamentarna vladavina. Ali, jer Ustav i Zakon o poslovnom redu predviđaju pravo interpelacije i kontrole, ona se može vršiti, samo što nema onih posledica koje ima vršenje kontrole i diskusija skopčana sa interpelacijama kod Vlade čisto parlamentarnog karaktera. Zato, gospodo, ako Kraljevska Vlada nije htela da prizna narodnim poslanicima pravo da vrše kontrolu nad njezinim radom, onda je mogla priznati bar to pravo da im odgovara na interpelacije koje traže informacije o Vladinom radu. Informacije su tražene ne samo o kršenju zakonskih odredaba koje su Ministri izvršili, nego, gospodo narodni poslanici, tražene su informacije i o nevernosti Kraljevske Vlade onim političkim principima, koje je Vlada izložila onoga dana kad je došla na upravu zemlje. Gospoda Ministri u svojim govorima u javnosti toliko puta su direktno ili indirektno izjašnjavali se o reacionarstvu naših zakona. Zna se, da se liberalnost Ustava i Zakona o poslovnom redu poznaje i po širokogrudosti prema podnošenju interpelacija i dužnosti odgovaranja. Naš Ustav i naš Zakon o poslovnom redu priznaju pravo podnošenja interpelacija i Ministrima daju dužnost da na njih odgovaraju. Pa i tu minimalnu liberalnost tih takozvanih reacionarnih zakona ova Vlada nije poštovala. I, gospodo, tu se vidi da dela i reči gospode Ministara nisu u skladu. (Odobranje na levlci).

Ima još jedna važna stvar kod interpelacija. Interpelacija predstavlja zaštitu prava manjine, zaštitu prava opozicije, a zaštitu manjine je politički princip. I ako se ničega drugoga Kraljevska Vlada nije htela da drži, mogla se držati bar toga da zaštiti ovo pravo manjine. Nije veliki broj interpelacija sprečavao Vladu da odgovori na te interpelacije. U engleskom Parlamentu za deset sednica 1901 godine podneseno je preko 400 interpelacija, odnosno upita, 1905 godine podneseno je preko 500 upita. U reacionarnom austrijskom Parlamentu od 1901—1905 god., to jest u jednom parlamentarnom periodu od četiri godine, podneseno je 9.000 interpelacija, a odgovoreno je na tri hiljade.

Za liberalne Vlade g. dr. Stojadinovića podneseno je 293 interpelacije, a odgovoreno je svega na jednu. Pa i to onda kad joj vreme nije, u proleće o jesenjoj setvi. (Odobranje na levlci).

Kada smo, gospodo, kod liberalnosti, kod širokogrudosti, ja verujem da po ideološkom sastavu ove Kraljevske vlade ne može o liberalnosti biti govora, jer su tu ideološki zastupljene tri najjače reakcije u našoj zemlji: klerikalno-katolička reakcija, muslimansko-klerikalna reakcija i ekskluzivno srpska reakcija, koja se ponosi time da je predstavnik srpskog naroda u ovoj zemlji, i čiji se predsednik udara u prsa u svom glavnom organu, da nema većeg Srbina i pravoslavca od njega, onda u Jugoslaviji takva vlada ne može pretstavljati liberalnost.

Predsednik Stevan Ćirić: Gospodine govorniče, molim vas da se držite predmeta jer vam je vreme isteklo.

Josip Cvetić (nastavlja): Ovaj rad Kraljevske vlade puštam za sada na stranu, ali ja upućujem apel g. Predsedniku Narodne skupštine da upotrebi druga sredstva osim verbalnih, pa da prisili Kraljevsku vladu da odgovara na interpelacije g. g. narodnih poslanika. Ja verujem da će g. Predsednik Narodne skupštine u tom svom poslu naići na punu potporu svih narodnih

poslanika sa levice, a i onih naših dobronamernih drugova sa desnice, koji veruju da i ova jugoslovenska Narodna skupština treba da izvrši svoju dužnost pred istorijom. (Živo odobranje na levlci).

Predsednik Stevan Ćirić: Gospodo narodni poslanici, mogu odgovoriti g. kolegi Cvetiću sa onim čime sam završio, da se ja radujem što imam konkretno obećanje da će g. g. Ministri odgovarati na interpelacije, i naročito naglašavam da jedno takvo konkretno obećanje imam od samog Predsednika Vlade g. dr. Milana Stojadinovića, koji mi je obećao svoju potpunu potporu u tom pogledu, da se o interpelacijama redovno pretresa.

Osim toga g. Cvetiću mogu reći ovo: da ni Ustav ni Poslovnik ne predviđaju nikakve sankcije protiv g. g. Ministara, koji ne bi odgovarali svojim dužnostima. Bio je jedan slučaj, gde je jedan ugledni predsednik Parlamenta, jednom prilikom izjavio da se oseća u tom pogledu nemoćan. I ja vam mogu izjaviti to, što i svi predsednici Narodne skupštine mogu to samo potpisati. Zbog toga nama ne preostaje ništa drugo nego da radimo u punoj saglasnosti sa Kraljevskom vladom, kod koje ćemo, verujem, naići na puno razumevanje, kao što me o tome g. Predsednik Vlade uverava, tako da ćemo ipak moći redovno pretresati interpelacije.

Imam, gospodo, da odgovorim na još jedno pitanje, koje mi je uputio narodni poslanik g. Manfred Paštrović. Pitanje glasi:

„Gospodine Predsedniče ova Narodna skupština je već na drugom zasedanju izabrala stalni Odbor za molbe i žalbe, kako je predviđeno u čl. 17 Zakona o poslovnom redu.

Delokrug toga odbora jasno je označen u §§ 79 do 88 istog Zakona o poslovnom redu.

Nema sednice na kojoj se pre prelaza na dnevni red ne izveštava plenum o stiglim molbama i žalbama. Međutim do danas plenum Narodne skupštine nije imao još prilike da bilo o kojoj od tih molbi i žalbi rešava, i kako sam izvešten, izgleda da se ni ranije Skupštine tim molbama nisu bavile.

U ogromnoj većini obraćaju se ovom Domu bednici, koji traže od ovog zakonodavnog tela svoja prava. Oni veruju da će se o tim molbama raspravljati sa šireg i humanijeg gledišta, pa očekuju strpljivo tu zadnju njihovu nadu. Ljudi čekaju, ali to čekanje pretvara se u bolnu iluziju i varavu nadu.

Pošto smatram da nije dostojno poziva ovoga Doma, da se tim bednicima, koji su uvereni da traže svoja prava, pruža samo pravo u beskonačnu nadu, to sam, Gospodine Predsedniče, slobodan zamoliti Vas da mi izvolite odgovoriti na sledeća pitanja:

1) Je li Vam poznato koliko je do danas podneseno molbi i žalbi?

2) Je li Vam poznato da ni jedna od ovih molbi još ni do danas nije podnesena ovome plenumu na meritorno rešenje?

3) Mislite li što poduzeti da se te molbe već jednom predadu plenumu na meritorno rešenje?

4) Međutim, da li kanite predložiti ovoj Skupštini na prihvatanje rezoluciju kojom se ukida stalni Odbor za molbe i žalbe, jer se taj pokazao kao suvišan?

Potrebno je, Gospodine Predsedniče, da se taj Odbor ukine i da se barem tako stavi do znanja našoj javnosti da je svakome iluzorno obraćati se Narodnoj skupštini, jer da ona takve molbe ne može rešavati”.

Na prvo pitanje g. Paštrovića, je li mi poznato koliko je do danas podneto molbi, imam čast dati vam malu statistiku.

Od 9 februara 1932 do 23 decembra 1936 godine Odboru je upućeno svega molbi i žalbi 7762;

Molbi i žalbi upućenih Finansiskom odboru u smislu § 79 poslednji stav Zakona o poslovnom redu u Narodnoj skupštini na mišljenje 793;

Molbi i žalbi upućenih raznim ministarstvima u smislu tač. 1 § 82 Zakona o poslovnom redu u Narodnoj skupštini na nadležna rešenja 420;

Molbi i žalbi koje su stavljene u akta, pošto su podnosioci odustali ili pomrli 220;

Molbi i žalbi za koje su napisani zakonski predlozi 348;

Molbi i žalbi koje su u smislu § 81 Zakona o poslovnom redu u Narodnoj skupštini upućene drugim odborima u Skupštini na rad 20;

Molbi i žalbi koje su rešene Finansiskim zakonom 30;

I molbi rešenih preko plenuma Narodne skupštine 3, ne u ovoj sesiji nego u predašnjoj.

Na drugo pitanje g. Paštrovića, da li mi je poznato da ni jedna od ovih molbi još ni do danas nije podnesena na meritorno rešenje, imam čast odgovoriti: da bi se g. Paštrović mogao sećati da je pretresana jedna molba u ovom zasedanju pod mojim pretsedništvom, samo gospoda govornici koji su učestvovali u pretresu ove molbe zauzeli su svi negativno stanovište, tako da sam ja morao sa pristankom Narodne skupštine tu molbu povući sa dnevnog reda.

Dakle, gospodo narodni poslanici, vi vidite da smo mi pokušali da i Odbor za molbe i žalbe uputimo na pravilan kolosek, ali smo, nažalost, pri prvom koraku u samoj Narodnoj skupštini naišli na izvestan otpor. Ja neću time da krivim Narodnu skupštinu — to mi nije ni na kraj pameti — jer priznajem da je tom prilikom možda učinjena jedna formalna pogreška. Nije trebalo podneti Narodnoj skupštini samo jednu molbu, nego, može biti, jedan veći broj tako isto opravdanih molbi, i uveren sam da bi tom prilikom Narodna skupština pokazala prema tim molbama sasvim drugo raspoloženje.

Baš u vezi s time, gospodo narodni poslanici, ja sam imao više puta prilike da konferišem sa g. Pretsednikom Vlade o tome da podnesemo što pre Narodnoj skupštini jednu, dopustite mi da se tako izrazim, pregršt najopravdanijih molbi iz svih krajeva naše široke Otadžbine, da zaista ovaj dosadašnji rad ili, bolje da kažem, nerad Narodne skupštine u tom pogledu popravimo.

Ali, gospodo narodni poslanici, naročito gospodine kolega Paštroviću, molim Vas da mi dopustite da Vam obratim pažnju na jednu stvar. Sa molbama stvar tako stoji, da kad je bila privredna konjunktura Narodna skupština je pokazala toliko dobre volje da ih pozitivno reši, da je mnoge uvažila koje možda nisu bile sasvim opravdane. Naprotiv, od onog doba, otkako je u privrednom životu države i pojedinaca nastupila depresija, ili drugim rečima, od kako se budžeti smanjuju te nema dosta prihoda ni za redovne izdatke, od toga doba tendencija je i u Narodnoj skupštini i u Finansiskom odboru i, samo se po sebi razume, i kod g. Ministra finansija, bez obzira na ličnost koja je to, tendencija je da se te molbe ne rešavaju, jer one obično imaju uvek izvestan finansijski efekat koji bi značio opterećivanje budžeta.

Ja mislim, gospodo narodni poslanici, ako Narodna skupština reši jedan niz najopravdanijih molbi, da će to biti takode već jedan znak donekle i oporavljanja našeg opšteg privrednog položaja i baš to je ono što me hrabri da što pre iznesem pred Skupštinu jedan niz takvih predloga. Pretsednik Odbora za molbe i žalbe g. Jevrem Tomić u tom pogledu takode mi je dao svoje obećanje, da će što pre spremiti jedan niz zakonskih predloga, i mislim da ćemo prema tome uskoro moći u tom pogledu pokazati bolji uspeh nego do sada.

Na poslednje pitanje g. Paštrovića, da li kanim predložiti Skupštini na prihvatanje rezoluciju kojom se ukida stalni Odbor za molbe i žalbe, jer se taj ukazao kao suvišan, moram najodlučnije odgovoriti da nikako ne kanim to učiniti. Meni je šta više žao što se taj Odbor za molbe i žalbe pod sticajem neprijatnih privrednih okolnosti morao pritajiti i ja idem za tim da uspostavim taj Odbor, da uspostavim fadloga Odbora u punoj meri a ne da ga potpuno uništimo i da na taj način jedinu mogućnost koja ostaje na raspoloženju onima koji se ne mogu drugim zakonskim putem pomoći ukinemo, pa da im ne može pomoći ni Narodna skupština. Ja mislim da nije bila tendencija g. Paštrovića da ukaže na to da je taj Odbor nepotreban, nego mislim da je to ironija kojom je hteo da kaže: ako se ovako radi, onda bolje da ga nema.

Ja odgovaram, da kao Pretsednik Narodne skupštine sve njene institucije moram odviše visoko da cenim i poštujem, i mislim da ne treba da o njima ironično govorimo. Zbog toga ja smatram to kao opomenu koja je malo dockan došla, jer iz sopstvene inicijative Gospodin Pretsednik Vlade, Pretsednik Odbora za molbe i žalbe i ja preduzeli smo da što pre podnesemo Narodnoj skupštini jedan broj najopravdanijih molbi, što ćemo najskorije i učiniti.

Ima reč g. Manfred Paštrović da se izjasni po ovom pitanju.

Manfred Paštrović: Mislim, gospodo, da ne treba da dokazujem kako Narodna skupština danomice gubi od svojih prava i time gubi autoritet. Izgleda mi da jedino što nam preostaje, preostaje nam budžetska debata, i to, pardon, ako je Kraljevska vlada sklona da nam to pravo dade, jer mi smo videli da i to pravo može da nam ukine. Ali, pretpostavljam da je to bio nekada slučaj, a ovoga puta, nadam se, da će nam Kraljevska vlada pružiti priliku da u budžetskoj debati o tome govorimo. Dakle zadržavamo pravo da govorimo o tome u budžetskoj debati i da govorimo samo što se kaže o takozvanom zakonskom omnibusu, o amandmanima, kojima se odričemo svih naših prava i samo dajemo ovlašćenja vladi, tako da faktički postajemo suvišni.

Jedino nam se, eventualno prigodom trajanja zasedanja Narodne skupštine, stvara mogućnost, da izađemo odavde iz klupa i govorimo, ili da se desi jedan nezgodan slučaj za Vladu, da jedan pijan poslanik puca u ventilator, pa da možemo govoriti.

Ipak, gospodo, kako vidite, neki imaju prava, misle da imaju prava da se obraćaju Narodnoj skupštini, jer vidite, gospodo, oko 7.000 ljudi obraćaju se Narodnoj skupštini, i misle da ova Narodna skupština ima prava da nešto rešava. Ali, meni se čini, da ovde u Beogradu vlada onaj nazor: neka se čeka, neka vreme rešava. Narodna poslovice kaže: „Vreme rešava, čekajmo vreme.” Vreme je ipak nešto rešilo, jer je nekoliko molbi rešeno. Kako smo čuli od g. Pretsednika, vreme nam je pomoglo, da su neki umrli, pa

vreme neka i dalje molbe rešava! Ali, gospodo, kad bi se radilo o pojedincima, pa da pojedinci i umru, samo tu ima 7.000 molbi.

Gospodo, ja mislim da bi trebalo da Narodna skupština uzme u ozbiljno rasmatranje te molbe, pa, gospodo, da odbije te molbe, ako ne može da ih reši. Neka ih odbije, barem neka se ti jadnici ne ludiraju i ne varaju u čekanju da umru, ali bar da znaju da im se molbe neće rešiti. Ima ljudi koji čekaju godinama na rešenje po njihovim molbama, pa neka se jedanput odbiju, ako se ne može — ne može. Ja ne želim da se igramo s tim njihovim iluzijama. Dosta je, gospodo, igranja sa sporazumima, i dosta je, da se obratim Kraljevskoj vladi, dosta je igranja sa državom. (Pljeskanje na levici).

Pretnednik Stevan Ćirić: Gospodo narodni poslanici, prelazimo na dnevni red. Na dnevnom je redu: Produženje pretresa izveštaja Odbora za proučavanje predloga Trgovačkog zakona.

Reč ima izvestilac manjine, narodni poslanik g. Ivan Mohorić. (Pljeskanje na levici).

Izvestilac manjine Ivan Mohorić: Ima, gospodo narodni poslanici, danas 351 dan, od kako sam bio kao izvestilac manjine na ovoj govornici. Ja sam dva puta pokušao da podnesem izveštaj, ali bila je uzbuđena atmosfera, i nisam mogao taj izveštaj da podnesem. Narodna skupština zapravo nije ni čula izveštaj većine, ali on je ušao u zapisnik, i mi u zapisniku možemo danas da ga pročitamo. Trista pedeset i jedan dan mirovao je rad po tome zakonu.

Zakon je veoma obiman, on je jedan od najobimnijih zakona. Ja mislim da je najobimniji, on je i najvažniji temeljni zakon posle opšteg Gradanskog zakona u jednoj zemlji. Naročito je važan za određivanje pravca udruživanja kod stvaranja privrednih aktiviteta.

Taj zakon ima 515 paragrafa, a on sa obrazloženjem ima 170 štampanih dvokolonskih stranica stenografskih beležaka, i prema tome vidite da je to jedna obilna materija. Taj zakon je 23 novembra 1935 godine podnet Narodnoj skupštini na rešavanje. On je onda u najvećoj brzini štampan, te je posle 1 decembra razdat članovima Odbora. Tadašnje štampanje izvršeno je na taj način, da ćete naći 10 stranica štamparskih grešaka, koje su unete u izveštaj Odborski, ovde u zapisniku Narodne skupštine od 17 februara prošle godine.

Vi već iz toga vidite, da se radilo na vrat na nos i onako kako ne bi trebalo da bude kod jednog zakona, koji se ne donosi svakog dana. Vi znate da velike nacije, kada su prihvatile ili kada su dobile u jednom režimu Trgovački zakon, taj zakon je ostao na snazi najmanje pola stoleća. Ima zemalja gde je on preko 2—3 generacije ostao na snazi i to bez promena. Zato ja mislim da je trebalo i ovoga puta kod nas, kada se iz 6 partikularističkih zakonodavstava stvara jedan jedinstveni zakon, da budemo na oprezu, da ne radimo onako na prečac i da unesemo svu pažnju i da učinimo sve napore da damo najsolidniji i najpotpuniji rad koji Narodna skupština uopšte može da da.

Gospodo, može se reći: pa ovo je jedan stručni zakon, tu ne treba i nema ni Odbor šta da kaže. Nije to tako, gospodo. Zaista radila je jedna komisija naučenjaka, univerzitetskih profesora, na tome zakonu od rešenja Ministra pravde u 1921 godini sve do 1935 godine i ona je nastojala da komparacijom sa stranim zakonodavstvima, da proučavanjem prilika u našoj

zemlji nađe neke formule. Ali, pored toga što je sa naučne strane izrađen jedan dobar projekat koji je podnet Odboru, taj Odbor ga je dobio u prilikama koje za našu privrednu aktivnost nisu bile naročito povoljne. To je bilo na izmaku same privredne krize gde smo se obogatili za mnoga iskustva, gde su se i mnogi pogledi na privređivanje i privredni aktivitet izmenili, pa prema tome mi smo u Odboru imali šta da kažemo. Mi smo to i dokumentovali i pored toga što je učinjeno sve da se taj rad onemogući, da on ne bude toliko plodan, da ne da to što bi mogao inače da da.

Gospodo, meni je veliko zadovoljstvo da je taj Odbor, a naročito manjina u njemu, dao 90% svojih predloga za izmenu i dopunu teksta. Ja sam naročito sretan da mogu da konstatujem, da je g. Vladin poverenik, univerzitetski profesor dr. Škerlj, za naše napomene, napomene manjine, uvek pokazao puno razumevanje i njima izlazio u susret. Tako smo mogli da taj zakon sa našim pogledima koji su bili diktovani sa praktičnim iskustvom, koji su bili diktovani iskustvom ljudi koji stoje na terenu, koji imaju prilike svakog dana, ne sa naučne strane, nego sa praktične strane da posmatraju privredni život i njegove tegobe, mogli smo da sa svojim praktičnim napomenama, sa pozitivnom saradnjom i konkretno formulisanim predlozima doprinesemo tome da se zaista rediguje projekat toga zakona onako kako to dolikuje ozbiljnosti materije i kako to sama naša privredna situacija pa i interes privredne budućnosti i aktiviteta u budućnosti zahteva.

Ali, gospodo, nama se nije dalo vremena ni da dobro pročitamo tu materiju a niti sam tekst zakona, koji je pun tolikih štamparskih grešaka, da je negde bio i sam smisao odredaba toliko iskvaren, da se nije mogao razumeti. Nije se dala mogućnost da proučimo ni zakon ni obrazloženje a to je gospodo veoma obilan posao pošto je potrebno da se upozna sa 6 zakonodavstava.

Zašto od 6 zakonodavstava, koje imamo, — zapravo to su bile grupe zakonodavstava, jedno je bilo germansko, a drugo romansko, francusko pravo, — zašto da između tih grupa izaberemo jednu, zbog čega je u jednom konkretnom slučaju rešeno da se uzme jedno od postojećih partikularnih prava, odnosno da se sprovedo nešto novo.

Mi smo od 23 novembra, kada je bio projekat podnet Narodnoj skupštini i kad su bili izabrani članovi odbora a 9 decembra bila već sednica toga odbora, mi smo, gospodo, materiju od 515 §-a absorbovali za 24 sednice. Prosto do iznemoglosti terani su članovi Odbora, koji su imali interesa za tu saradnju, da ne bi mogli niti za iduću sednicu da se odmire malo i da sprema opet nove konkretne predloge, teralo se tako da i ako je u to vreme padao katolički Božić, a u januaru pravoslavni praznici, — vreme opšteg odmora — ipak se teralo i tražilo od nas tako, da je već 22 januara podnet izveštaj Odbora Narodnoj skupštini.

Ja bih razumeo da se to tako radilo i da se tako postupalo, ako bi bio u pitanju jedan hitan zakon, kojim treba da se pomogne zemlji u ovoj nevolji, da spasi privrednu situaciju zemlje, ili da je to jedna inače hitna mera, da je ovde reputacija režima u pitanju, sve bih to razumeo, ali kad je u pitanju jedna stručna i veoma opsežna materija, to ne mogu nikako da odobrim.

Mi smo mnoga pitanja u Odboru pokrenuli, ta pitanja nisu mogla biti rešena niti zatvorena, ona su ostala još i danas otvorena. Mi smo tražili da se u Odboru vode stenografske beleške, jer su bile naročito važne u takom jednom Odboru, u kome je vladin poverenik davao objašnjenja o zakonodavnim intencijama i zbog čega je ušla neka odredba u zakon i kako treba pri praktičnoj primeni da se takve odredbe apliciraju i tumače.

Medutim, mi smo za svega 24 sednice taj zakon naprosto pročitali, a to nije kao zakon o istupima ili zadružni zakon koji ima paragrafe od dva reda, tu imate cele stranice i dve kolone u jednom paragrafu. Prosto u tom čitanju smo projurili taj tekst zakona i nismo imali fizičke mogućnosti da to našim radom aprofundiramo kako dolikuje samoj materiji zakona.

Ja žalim što se ovako radilo i mnogo sam zabrinut da se jedna istorijski važna materija tako ležerno tretira, u toliko više što smo mi u Odboru dokazali da Odbor nije bio nevest pred tom materijom, nego da je imao mnogo što šta da kaže. Mi smo dokazali da ne treba da se smatra Odbor u tome pogledu da je jedan glasački mehanizam. Onda ne treba nas. A Narodna skupština ima toliko renomiranih pravnika u svojoj sredini, koji su bili zainteresovani u tome da učine i dokažu sve što se može od njih tražiti i očekivati.

Gospodo, vi vidite da je pred Narodnu skupštinu iznet od Kraljevske vlade Trgovački zakon, prvi i drugi deo, zajedno sa zadružnim zakonom i zakonom o istupima. Ova dva zakona, i jedan i drugi, i ako su nesrazmerno kraći, jedva predstavljaju polovinu materije Trgovačkog zakona i oni se još i danas nalaze pred tim odborima, i toj nekako na mrtvoj tački i mi nismo dobili ni za jedan zakon mišljenje niti su oni mogli biti stavljeni na dnevni red. Ja naročito ne mogu da odobrim brzinu toga rada, ne samo što je silom prilika posle nastupila jedna pauza od godinu dana, nego zbog toga, što mi i danas donosimo jedan mrtav zakon, što mi donosimo jedan osakaćeni deo, jer nema tu obligacionoga prava, materijalnog dela, već samo formalni deo o trgovini i trgovačkim društvima i to sve imamo da donesemo pogotovo bez uvodnoga zakona. Gospodo, bez uvodnog zakona taj zakon ne može stupiti na snagu, on je bez vrednosti i moraće da čeka, a uvodni zakon sadržava takve odredbe, koje su bitne, koje su zapravo ključ i za sam formalni deo Trgovačkog zakona. Mi uvodni zakon još nismo dobili prošle godine; on u komisiji referenata definitivno nije bio redigovan, nego su još vršene ankete i sad kad je prošla jedna godina dana, mogao je taj nedostatak da se ispravi, moglo je to da se nadoknadi, pa da se taj uvodni zakon podnese bar sad, da mi, kad pristupamo donošenju Trgovačkog zakona, donesemo i uvodni zakon. Obligaciono pravo, koje je u uskoj vezi sa opštim Gradanskim zakonom, i prema tome, neka čeka na ozakonjenje opšteg Gradanskog zakona. Medutim, to nije učinjeno. Mi ni ove godine nismo dobili uvodni zakon. Taj uvodni zakon nije neka materija od nekoliko paragrafa, tu ima preko 140 paragrafa i tu ima odredaba, koje su važne, zamašne i koje duboko zasecaju sa svojim posledicama u sam privredni život, kako danas prilike stoje, kako se je po raznim zakonodavstvima akcijsko pravo razvijalo i onda ima naročitu formu o trgovačkim društvima sa ograničenom odgovornošću koje na drugoj strani uopšte nema i nije bilo poznato.

Gospodo, no pored svega toga odborska manjina je bila uverena, da će svojom pozitivnom saradnjom moći učiniti da se nade izlaz, da se ne bi morala odvajati. Ali je došla poslednja glava, glava VII, koja tretira strana trgovačka društva, gde se mi nikako nismo složili i gde smo mi najzad našli mnogo stvarnog povoda, da smo morali svoje mišljenje odvojiti. Gospodo, odvojeno mišljenje odborske manjine je oštampano ovde u stenografskim beleškama od 23 januara. Ono sadrži zapravo devet tačaka. Ja neću to sve da čitam, već ću samo da vam naznačim u čemu se pojedine tačke sastoje.

Prvo je konstatovala odborska manjina, da se ne slaže što se samo formalni deo podnosi bez obligacionog, materijalnog dela; drugo, ne slaže se da se to donosi bez uvodnog zakona; treće, da je raspravljan taj zakon kao najhitniji zakon; četvrto, da nalaže ovaj zakon velike stege našoj privredi koje će još više pooštriti potpun dezinteres preduzimača da ožive privrednu aktivnost, pa je izlaže svojim komplikovanim propisima mogućnosti beskrajnog šikaniranja, koje će prouzrokovati dugotrajnu neizvesnost i ometati rad trgovačkih društava, koji je u današnjim vanrednim prilikama i onako do krajnosti otežan i sam po sebi dovoljno riskantan.

Onda smo konstatovali da Trgovački zakon sadrži mnoge izlišne novosti, koje za primitivne prilike naše zemlje ne bi trebalo da budu kopirane sa zapada. Mi ne možemo da se upoređujemo sa prilikama na zapadu Evrope, i treba da ostanemo u okviru koji nam je samim privrednim prilikama i privrednom strukturom danas diktiran.

Najzad, mi konstatujemo, da je pri donošenju ovog zakona propuštena prilika da se oslobodimo onih štetnih obaveza iz ranije sklopljenih sporazuma sa pojedinim inostranim državama u pogledu režima stanaca, i da se udare temelji za jednu nacionalnu privrednu politiku, kako nam je diktuju teške današnje prilike, potrebe zaštite nacionalnog prihoda i domaćeg rada protiv eksploatacije od strane tuđih društava i protiv sistema penetracije stranaca. Manjina je predložila, da se poslednja glava zakona u tome pogledu ponovo preradi, i štetne obaveze iz postojećih sporazuma otkazu. Mi smo konstatovali i to, da zakon izbegava definiciju i najvažnijih pojmova, i još dodaje u komentaru, da je to namerno učinjeno.

Dakle, to su primedbe odvojenog mišljenja, i ja bih bio slobodan da vam sada par reči obrazložim, pred kakvim važnim aktom se Narodna skupština sada nalazi, i šta nas je rukovodilo, da je manjina morala da formulira svoje odvojeno mišljenje.

Gospodo, Trgovački zakon, za razliku od Zakona o radnjama kojim je uređena javno-pravna strana privredne radinosti, reguliše privatnopravnu stranu privredivanja i samim tim zaseca dovoljno duboko u privredni život pojedinaca i celoga društva i dobija ujedno prvoklasan politički karakter.

Kako smo čuli, ovaj Zakon nije najhitnije potreban i on bi mogao i trebao sačekati i druge sastavne delove, pa da se onda cela materija uzakoni.

Bilo bi poželjno, da smo u mogućnosti da ujedno dobijemo i obligaciono pravo i čekovni i menički zakon, pa da bude i rad na Gradanskom zakonu ubrzan, tako da bi stali pred jednom celinom, koju bi mogli kao takvu posmatrati, oceniti i onda uzakoniti.

Naša privreda oskudeva u privrednom zakonodavstvu i mi bi zaista trebali privredne zakone. Narodna skupština svake godine davala je Vladi određene ruke i time je dala potpunu slobodu za donošenje ne samo vanrednih mera, nego i za donošenje uređaba putem kojih se zakonskom snagom regulišu pitanja i regulišu materije, koje mogu da doprinesu sređivanju ekonomskih prilika.

Mi smo očekivali da će se Vlada koristiti time, ali je to vrlo malo iskorišćeno kao što smo mi konstatovali. One zakone, koje smo zaista trebali da dobijemo, nismo ih dobili. Mi smo očekivali Zakon o nadzoru nad osiguravajućim društvima, koji je bio potreban i pre one afere sa „Feniksom”, a koji je naročito potreban posle te afere, kada se je saznalo koliko ima nezdravih pojava u toj vrsti poslovanja. Ali, mi taj Zakon sve do danas nismo dobili.

Mi smo očekivali Rudarski zakon. Juče je o tome u Finansijskom odboru bilo mnogo govora. Mi smo očekivali novelu Zakona o šumama i uređbe na osnovu Zakona o radnjama, ali od svega toga nije bilo skoro ništa, i sve je ispalo vrlo mršavo. Trebalo je doneti Zakon o bankama, o samoupravnim štedionicama, Zakon o regulisanju poverilačkih odnosa, o zaštiti ulagača. Od svega toga nema ničega, ali se forsira jedan zakon, koji ne samo što nema uvodnoga zakona, nego i kad bi bilo uvodnoga zakona, morali bi na celoj teritoriji Srbije da se organizuju prvo trgovački registri, a to bi trajalo dve godine. Sve do toga vremena i da se donese Uredba, nema pozitivnog efekta od ovog zakona.

I zato, što nismo mogli da dobijemo te privredne zakone, koje su privredne prilike iziskivale, mi doživljujemo svakoga dana dokumente one velike tragedije, koja se odigrava sa sudbinom privatnih uloga na štednju kod pojedinih kreditnih novčanih zavoda.

Trebalo bi da dobijemo Uredbu o zaštiti nacionalnog priroda i nacionalnog rada i da vidimo predložen plan za sanaciju našega novčarstva. Ali od svega toga mi vidimo samo pojedinačne koterijske pokušaje sanacije kod zadrugarstva, a sve drugo prepušteno je sudbini. Ja sam hteo da vas o svemu ovome što pretstavlja hitnu potrebu obavestim. Samo obrazloženje na str. 212 doslovno kaže: „Bilo bi bez sumnje pravnički elegantnije u pogledu završnih i prelaznih naredenja i naročito derogacionih klauzula i tehnički lakše i „elegantnije” ako bi se Trgovački zakon doneo kao celina.”

Ovim zakonom izjednačava se šest trgovačkih zakona, koji su važili za pojedina pravna područja Kraljevine Jugoslavije. Ovi zakoni se razilaze i po sistemima i po sadržini i po obimu.

Mi imamo u samom obrazloženju tačan navod kako su velike posledice tih razlika.

Prema tome Odbor je bio stavljen pred zadatak, da promotri da li je od strane ljudi od nauke nađena ona formula koja bi za naše praktične prilike bila najbolja i za našu budućnost najpodesnija. I zato, gospodo, možete razumeti, da smo se interesovali i raspravljivali da saznamo kakvi su argumenti bili merodavni da se Vlada odluči za ovakvu soluciju koja mnogima sa obzirom na izmene koje ovaj Zakon povlači za sobom nije bila jasna ni shvatljiva. Sađ uporedimo rad Odbora sa 24 sednice i 15 godina, koliko je radila stručna komisija na ovom Zakonu. Mi smo pre godinu dana tražili da se ovaj Zakon vrati ponovo u Odbor. To je moglo da se učini, jer smo videli da je on počivao u arhivi čitavu godinu dana. Da je taj Zakon vraćen u Odbor, mi bi dali mnogo toga i naše izmene i dopune bile bi mnogobrojnije,

nego ovako kad smo bili stavljeni pred nemogućnost da tu materiju iscrpimo. Gospodo, prvo nastojanje odborske manjine bilo je u tome, da dovedemo u što uži sklad Trgovački zakon sa odredbama Zakona o radnjama u pogledu javnopravnih uslova za obavljanje radnji, a naročito u pogledu odredaba Zakona o radnjama kojima se definiše pojam domaćih proizvoda i povlađivanje domaćih preduzeća, a to su §§ 196 do 205. Ovo je bilo naročito potrebno iz razloga što mi svakoga dana primećujemo u praksi nebrojena izigravanja, kojima treba za buduće stati na put. Tako kod jednog od prvih paragrafa gde smo se razmimoišli bila je definicija pojma trgovca, i mi smo tom prilikom pokrenuli mnoga pitanja koja su u zakonu ostala otvorena. Druga, veoma teška tačka po kojoj smo se razmimoišli, bila je ona koja raspravlja pitanje granice između punopravnog trgovca i omanjeg trgovca. Ovo nije moglo da se primi onako kako je redakcioni odbor predložio, jer se to protivi našem poreskom zakonodavstvu. Treće kardinalno pitanje koje se postavlja u prvom paragrafu pred nas, to je pitanje odnosa između trgovaca i trgovačkih društava i prema privrednim zadrugama kad one vrše iste poslove kao trgovci. Mi, na primer, nismo videli potrebu da se ova materija izdvaja. Na teritoriji Vojvodine ona je u sadašnjem zakonodavstvu sadržana u Trgovačkom zakonu i ona po materiji spada tamo. Moglo je to i kod nas da se izvrši, jer bi onda imali jedan potpun zakonik. Mnogo nesporazuma i teškoća prouzrokovala je i samo obrazloženje. Manjina je naročito istakla, da je veoma nepodesno da se izbegava u zakonu svaka definicija onih deljenih pojmova, kao na primer deoničkih društava, društava sa ograničenim jemstvom, komanditnih društava i stranih društava. Smatram da ove definicije ne bi bile izlišne, nego bi bile i korisne a naročito potrebne onim krajevima gde se, na primer, društva sa ograničenim jemstvom uopšte nisu poznavala, gde do sada ona nisu postojala i gde se ona tek sada uvode. Onda je bilo u poslednjem trenutku izbačeno iz Trgovačkog zakona i poglavlje o trgovačkom pomoćnom osoblju. To je prvobitni nacrt zakona sadržavao ali onda, zbog toga što je delimično ovo rešeno Zakonom o radnjama, za jedan deo službenih odnosa nije ta materija više uneta u Trgovački zakon. Pada odmah u oči, da je poglavlje o akcionarskim društvima radeno pod impresijom događaja kojima smo mi svi svedoci od 1932 pa na ovamo. Ja mislim, da je krivo što se ovi vanredni događaji, koji nisu neki jugoslovenski specijalitet, nego koji su u celome svetu postojali, da se pod utiskom toga tako vanredno zaštićuje manjina i poništavaju odredbe o nadzoru. Ja mislim da je to preteranost. Ove komplikovane odredbe u pogledu glavne skupštine imaće znatne posledice. Ja sam uveren, da će se sada razvijati jedna nova veoma unosna profesija akcionarskih hajduka-ucenjivača, koji će posećivati Glavne skupštine da prave za sebe jedan lako zaslužen kapital. Konkretno u ovome obimnom akcionarskom pravu pred nas su se pojavila sledeća pitanja: Određivanje minimalne akcionarske glavnice, određivanje minimalne glavnice gde također zakon nije bio u skladu sa praksom. Ja sam na području Dravske banovine sproveo u tom pogledu anketu i utvrdio da je mišljenje privrednih krugova sasvim oprečno sa odredbama novoga zakona. Zatim i odredbe o sedištu društvenom.

Stvarne prilike kod velikog broja društava govorele su protiv nacrta i mi smo pokušavali da stvorimo kompromis.

Ima ovde jedna stvar, gospodo, koju naročito moram da spomenem. Ovaj zakon odvaja odredbe za omanjeg trgovca i onda ne vidim zašto ne bi u ovaj Trgovački zakon ušli i oni trgovci višeg stepena, višega reda kojima je tu mesto.

To su karteli, trustovi, sindikati, konsorcije i ostale tvorevine koje se bave finansiranjem. Ja se, gospodo, ne mogu složiti s tim, da ta materija ne spada u Trgovački zakon, jer je i njoj tu mesto, a ne da se karteli i sindikati i ostala društva ove vrste osnivaju po odredbama Gradanskog zakonika, kao na pr. društva: „Proleće”, „Svetlost”, „Jugovija”, (Jedan glas: i košava!) Ja nalazim, gospodo, da je sasvim pogrešno dopustiti da ova društva budu regulisana putem uredbe. Ja nikako ne mogu priznati uredbi onu pravnu važnost koju priznajem jednome zakonu. Možda je to povezano i sa mojim tradicionalnim gledanjem na ovu stvar, ali sam izraz „zakon”, prema reči „uredba”, pokazuje da je uredba uvek jedan surrogat zakona. Kod nas u Ljubljani profesori na univerzitetu uvek se mokiraju kad sa enocijom govore kod svojih predavanja o našem zakonodavstvu putem uredaba. Tako, na primer, prvobitna uredba o kartelima u prvoj rečenici svojoj kaže, da su kod nas karteli zabranjeni a posle u daljim odredbama govori o tome kako se ima da reguliše postupak o kartelima. To je, doista, jedan nedostatak sa kojim se manjina nije mogla složiti, jer mi nalazimo da pri jednoj kodifikaciji trgovačkog prava i ovo spada tu a ne da se n. pr. po zakonu o zborovima prave neke manipulacije kod ovakvih društava kojima ni Ministar finansija a ni svi njegovi organi koji treba da budu nadzorna vlast nad ovim društvima, ne mogu da doskoče. Gospodo, eto vidite i sam komentat kaže: pitanje je da li treba uneti ovde i društva za počesne spekulacije. Sadašnji naš Trgovački zakonik ima odredbe o njima, ali su one nepotpune. Ali, ako su one nepotpune, njih treba upotpuniti, a ne izbaciti ih sasvim. Gospodo, mi smo imali mogućnosti da tim trgovačkim kartelima i sindikatima, koji nisu obični trgovci, nego koji su diktatori u privredi, postavimo izvesne granice koje postoje za ostala akcionarska društva, tako da i za njih postoje izvesne pravne obaveze i izvesni pravni propisi.

Imamo i društva sa ograničenim jemstvom koja predstavljaju takode jedan oblik trgovačkog preduzimanja. Ta su društva na sredini između kapitalističkog društva i trgovca pojedinca, odnosno javnog trgovačkog društva i ta društva predstavljaju jednu interesantnu formu za saradivanje drugara i čistog kapitala.

Dakle, ovo je zaista jedna nova tvorevina. Ne može se tvrditi, da su društva sa ograničenim jemstvom potpuno kapitalistička društva. Zato ja smatram da se išlo i suviše daleko, da je se ovde uzela potpuna analogija sa akcionarskim društvima. Ja znam kako je u praktičnoj primeni kod sudoya. Zbog toga sam ja tražio da tu bude tekst u potpunosti izraden a ne prepušteno sudiji, koji će stajati pred novom materijom da pronalazi kako daleko može da ide u analogiji ovog društva sa akcionarskim društvima.

Gospodo, najzad dolazimo na sedmu glavu koja govori o stranim društvima. Prvo pitanje koje se postavlja, šta je to strano društvo. Strano društvo, prema ovoj definiciji je ono društvo koje ima sedište u inostranstvu, a ono drugo društvo valjda a kontrario treba da bude domaće društvo.

Gospodo, da li je neko stran ili domaći danas u svima zemljama igra veliku ulogu, pa i kod nas. U Zakonu o radnjama, koji ima naročitu glavu o povlasti-

cama kod javnih licitacija, a javne licitacije nisu neka sitnica, jer država daje 3—4 milijarde dinara svake godine putem javnih licitacija za nabavku materijala.

Kad ne bi bili drugi razlozi, bio bi i to jedan pozitivan razlog u prilog toga da se mora pripaziti ko treba da bude smatran za domaćeg a ko za stranca, da treba da pokušamo naći jedan kriterijum, nalazeći neku bolju definiciju za pojam domaćeg i stranog društva.

Nije niko lud da za inat drži sedište društva u inostranstvu ako zna da će imati manju kauciju da polaže i da će moći da bude skuplji u cenama. On će formalno, kako rade hiljada preduzeća kod nas, napraviti svoje sedište u zemlji, da se udovolji zakonu i onda je svršeno. Jer je ono postalo domaće društvo, mada i po duši i po svome kretanju, iako je ovde neku Jugofirmu protokolisao, i ono dalje po suštini ostaje strano preduzeće.

Ovde je rečeno, da naše domaće pravo ne može biti u ovom slučaju merodavno, da smo mi sklopili niz ugovora sa inostranstvom posle rata i pre rata, i da ti ugovori sadrže rešenja ne baš najpametnija i odredbe ne baš jasne, prema kojima mi moramo da postupamo.

Gospodo, to mene nije ubedilo. Mi smo ja mislim jedina država na svetu, koja još i danas posle tolikih udara, privrednih sa sviju strana, uvek podržava fikciju o neograničenom i bezuslovnom najvećem povlašćenju. Gospodo, stranci to dobro znaju i oni se služe tom našom pripravnosću.

Mi smo bili svedoci da je svaka takva stvar, svršila bilo pre ili docnije jednom aferom. Gospodo, ja sam spomenuo u odboru da mi treba malo o tome da razmislimo. Gospodo, tada nije bio još pao „Feniks” ali ja sam o „Feniksu” govorio tada. Gospoda iz odbora su svedoci kada sam tražio da se za strana osiguravajuća društva propiše da moraju 90% od svojih rezervi da ulože u nekretnine u zemlji, a da ne iznose to u inostranstvo, i da zalažu menice, pa da posle trčimo i da se pogađamo sa raznim Lozingerima. Gospodo, ja sam tada te stvari izneo i morao akceptirati rešenje većine da Ministar trgovine i industrije propiše, koliko će neko strano osiguravajuće društvo imati da investira u zemlji od svojih premijskih rezervi.

Gospodo, to nije solucija, i ja mislim da je sramota da jedan Orijent Konstrukt sa 20 dolara dolazi u zemlji, pa pozajmljuje od portira novac i dobija koncesiju za građenje železnica i izdaje obligacije od stotine hiljada dolara; ja mislim da ta sramota nikad više u ovoj zemlji ne sme da se ponovi, i ovde je bila prilika da mi to jedanput za svagda sprečimo. Mi tu priliku propustiti ne možemo i ne smemo. Ja apelujem na Narodnu skupštinu da bude svesna kad izglasava ovaj Trgovački zakon šta čini, i ja nju činim za to odgovornom. (Dugotrajno odozbravanje i pljeskanje na levici).

Potpredsednik Franjo Markić: Gospodo narodni poslanici, reč ima g. dr. Todor Lazarević.

Dr. Todor Lazarević: Gospodo narodni poslanici, pred nama je na dnevnom redu jedan zakonski predlog s kojim smo se već ranije sreli u ovom skupštinskom periodu. I kad je prvi put stavljen na dnevni red, ovaj zakonski predlog nam je razdan u vidu jednog štampanog primerka, ali pre nego što smo dospeli da ga prelistamo, ovaj zakonski predlog skinut je sa dnevnog reda. (Jedan glas na levici: Zašto?) Nisam pozvan da na to odgovaram. (Isti glas: Vi ste iz vladine većine!) Juče je ovaj zakonski predlog ponova stavljen na dnevni

red i to za mnoge, za najveći deo od nas, ja verujem, neočekivano. Mi se nismo tome nadali i nismo se spremali (Odobranje na levič), nismo se spremili da budemo u mogućnosti da ovaj predmet vodimo onako kako bi trebalo, čak, ako hoćete, mi pri sebi nemamo ni onih štampanih primeraka koje smo pri prvom susretu sa ovim zakonskim predlogom dobili (Odobranje). Zato nemojte, gospodo, očekivati od mene da ovom prilikom napravim uvod u ovu debatu, da se zadubim u tu materiju koja je pred nama i da otkrijem sisteme i principe na kojima je ovaj zakonski predlog izrađen. To je nemogućno učiniti kad je ovaj zakonski predlog ovako neočekivano stavljen na dnevni red i kad zato nema čovek potrebna vremena da se spremi. Ja ni zato nisam ustao, nisam se ni zato pojavio na ovoj govornici da bih podvukao važnost izjednačenja zakona. O tome je mnogo pisano, mnogo govoreno, i vi vidite da ni danas, posle više od 18 godina, mi nemamo izjednačenog zakonodavstva. Činjeni su pokušaji i tražilo se puta za olakšanje izjednačenja zakonodavstva, ali zakonodavstvo nije još izjednačeno.

Evo, i ovaj zakonski projekat to dokazuje. Najvažniji zakon za jedno građansko društvo, građanski zakon još je i sada, čini mi se, kod Kraljevske vlade u stadijumu predosnove, i nije dalje napredovao. Pa i ovaj zakon, odnosno zakonski predlog, koji imamo danas na dnevnom redu nije, gospodo, potpun. On ne obuhvata sve materije trgovačkog prava, nego samo jedan deo od tih materija. On obuhvata samo onaj deo o trgovcima, o firmama, o prokuri, o trgovačkom posredništvu i trgovačkim društvima, ako se svega dobro sećam, a ne obuhvata materije o trgovačkim poslovima, o trgovačkom obligacionom pravu. Mislim da sam čuo da se to pravda time što je prethodno potrebno da se prvo donese građanski zakonik, da se može videti šta treba uneti u trgovački zakon, a šta ne, jer će i u građanskom zakonu biti obligaciono pravo regulisano i normirano. Međutim ovaj izgovor nije na svome mestu. Mi u ostalom imamo zakonske materije koje su rešavane u nekoliko zakona, i to rešavane čak i protivrečno, pa ovo nije bila zapreka da se u ovaj zakon unese barem sve ono što postojeći trgovački zakoni na snazi obuhvataju i normiraju. Ovako ovaj zakonski predlog nosi ime osnove, predloga trgovačkog zakona, a on to nije. Stoga imamo ovde nesrazmeru između glave i tela. Imamo veliku glavu a malo telo; nije obuhvaćeno sve što treba da se u trgovački zakon stavi. Ja se nisam ni zbog čega drugog javio, nego da progovorim o tome i da ukažem na ono na što je istina predgovornik g. izvestilac manjine takode ukazao. Ja sam dobio impresiju, listajući ovaj zakonski predlog, da su izvesne njegove glave radene pod utiskom privredne krize koja je nastupila od 1931 godine na ovamo. Banke su obustavile svoja plaćanja; krediti su kod njih zamrzli; trgovina je zastala; industrija zapela; i, ako hoćete, banke su, odnosno naše bankarstvo uopšte doživeli slom i nastala je u našem privrednom životu jedna panika. Meni se čini da su baš pod utiskom ovih privrednih neprilika tvorci ovoga zakonskog predloga izvesne odredbe, napose o društvima, preinačili na način koji može da bude opasan, smetnja i zapreka razvijanju naše trgovine i industrije, koja se uglavnom formira i razvija pod formom i firmom trgovačkih društava. Trgovačka društva, ako hoćete, jedino su sposobna da sabiraju kapital; trgovačka društva jedino su u stanju da formiraju kapital, kad bogatih pojedinaca nemamo. Zato

se služimo trgovačkim društvima da saberemo potrebne kapitale da bi ih mogli imati. Dakle, bilo bi opasno doneti ovaj zakon odnosno usvojiti i primiti ovaj zakonski predlog. Naša je dužnost da budemo oprezni i obratimo naročito pažnju glavama o trgovačkim društvima.

Sećam se jedne priče od Gogolja. Putovao jedan putnik, — mislim — u zimsko vreme i zamrkao. I baš upravo u noć naišao je kroz jednu šumu. Bio je sâm sa svojim kočijašem. U šumi u noći prepao se napose svoga sopstvenog kočijaša, i da bi se obezbedio u nekoliko, počeo da govori svome kočijašu kako ima oružje, kako je jako hrabar i kako je imao sukoba i u svima sukobima izašao kao pobedilac (Jedan glas: To je od Čehova!). Da, od Čehova. I kad su došli u najgušću šumu, najedanput kočijaš skoči sa svoga sedla i izgubi se. Zalud ga je ovaj putnik dozivao. On se nije vraćao. Putnik je ostao u šumi bespomoćan. I ja mislim, da ćemo i mi, usvajajući one teške odredbe u poglavljima o trgovačkim društvima, postići slično. Bojim se da mi time iz naše privrede, i iz naših trgovačkih društava ne isteramo solidan elemenat, koji će se povući, bojeći se strogih odredaba, koje su predviđene ovim predlogom, i da ne otvorimo širom vrata nesolidnim elementima u našoj privredi, naročito u našoj privredi, koja se vrši preko organizovanih trgovačkih društava. To je ono, zbog čega sam uzeo reč, i na što sam želeo da ukažem. Ja molim Narodnu skupštinu i Kraljevsku vladu, da se to ispravi u ovome zakonskom predlogu. Da pri njegovom pretresanju u pojedinostima i pri primanju rad svoj usporimo; da idemo polako; da svaku tačku i poglavlje vrlo oprezno proučimo, pa da ih onda primimo. To može da se učini, jer se za nekoliko dana budžet neće pojavljivati, a nije ni hitnja ni potreba, da se ovaj zakonski predlog usvoji pre budžeta. On se može usvojiti posle budžeta. Treba učiniti korekture, u koliko su one potrebne, a ja osećam da ima potrebe. Jer, naša trgovina, naše bankarstvo i naša industrija, pored ostalog, ipak; su najjači i najbolji izvori za prihode naših državnih finansija, i mi im moramo posvetiti svoju osobitu pažnju. A mi ovim radom krojimo kapu za našu trgovinu i industriju, krojimo im odelo. Ja apelujem na Kraljevsku vladu i Narodnu skupštinu, da raspravljajući i pretresajući ove zakonske odredbe i primajući ovaj zakonski predlog, ne skrojimo našoj privredi pretesno odelo i ne strpamo je u neelastične gvozdene okove. (Pljeskanje na levič).

Potpredsednik Franjo Markić: Gospodo narodni poslanici, g. dr. Tode Lazarević, u svome govoru požalio se, da je nemoguće i teško raditi danas i pretresati ovaj zakonski predlog, jer gospoda narodni poslanici nemaju teksta zakona na raspoloženju, pošto su ga mnogi od prošle godine, kad je otštampan zakon, zaturili. Ja imam da izjavim sledeće: Predsedništvo Narodne skupštine naredilo je štampanje novog teksta zakona, sa svima izmenama i dopunama učinjenim u odboru, koji je pretresao ovaj zakonski predlog. Sve naručene knjige nisu gotove, nego ih imamo ovde na raspoloženju svega 150. Radi toga jutros nije naredeno da se dele g. g. narodnim poslanicima. Međutim, ko se od g. g. narodnih poslanika interesuje i želi da ima zakon štampan, onda može dobiti u Administrativnom odeljenju Narodne skupštine. (Jedan glas sa levice: Treba da ga ima svaki! Treba ga proučiti!) On će se diskutovati i sutra, i prekosutra. Ovoga momenta gospoda koja se interesuju, mogu dobiti štani-

pani zakon. (*Manfred Paštrović*: Zašto se ne vrati u Odbor?) O tome nema govora.

Reč ima g. Sekula Zečević.

Sekula Zečević: Gospodo narodni poslanici, prazne klupe ovoga Doma, jasno pokazuju onu crtu, koju naš narod ima: Slabo interesovanje za sva privredna pitanja. Da je ovde bila jedna partiska čarka, sve bi klupe bile pune, nama bi svima srce zaigralo i nama bi bilo sve na mestu.

Ali, gospodo, kada se radi o jednom ovako važnom pitanju naše privrede, onda vidimo kako su velike praznine. Posle iscrpnog govora našeg uvaženog stručnjaka g. Mohoriča i posle govora koga smo čuli od g. Tode Lazarevića, kada bih ja bio Ministar pravde i trgovine, ja bih došao na ovo mesto i rekao bih: Ovaj zakonski predlog vraćam natrag u Odbor. (Odobranje na levici.)

Gospodo narodni poslanici, predlog Trgovačkog zakona koji se pred nama nalazi nije neko partisko-političko pitanje o kome treba da se donese rešenje, nego je to jedan važan zajednički privredni zakon od podjednakog interesa za sve nas. Prema tome, kritika ovog zakonskog predloga treba da izađe iz jednog uzanog okvira partisko-političkih gledišta, i sve ono što se o njemu kaže treba da bude očišćeno od svega što bi moglo da škodi realnom rasuđivanju i praktičnom rešenju stvari. Toga gledišta pridržavaju se i ja u toku kratke analize koju ću dati povodom ovog predloga, verujući da se veliki privredni interesi naše zemlje smeju rešavati samo stručnim, otvorenim i nepristrasnim gledanjem stvarnosti.

Ovaj predlog Trgovačkog zakona mnogo mi liči na sudbinu Konkordata o kome se sada toliko govori. Isto tako kao što se Kraljevska vlada odriče ovog Konkordata, isto tako Vlada će se odricati i ovog Trgovačkog zakona, i više nego verovatno da će njegova sudbina biti ista, jer i jedan i drugi treba odbaciti. (Odobranje.) Predlog Trgovačkog zakona godinama se kiselio po fiokama i išao od jedne komisije do druge, a za to vreme promenilo se preko 10 vlada i najmanje 10 ministara pravde i trgovine, koji su dužni da se staraju o ovom zakonu. Tek od jednog, u decembru 1935 godine, ova naša Skupština je pozvata da formira odbor za proučavanje toga zakona. Gospodin kolega Mohorič nam je vrlo lepo objasnio, da smo mi u 24 sednice imali da rešimo taj zakon koji se 10 ili 15 godina radio među stručnjacima. To je jedan zakon koji prelazi preko 500 paragrafa i koji je trebao da reši sva naša trgovačka pitanja, kojih ima mnogo i koja su vrlo složena i mnogostruka. Pri tom treba istaći činjenicu, da je ta materija trebala da reguliše i izjednači trgovačko zakonodavstvo u svima krajevima naše zemlje, što još nije izvršeno, a to je bio i vrlo težak i zapleten posao, kome se mora posvetiti puna pažnja. Ja ću da se zadržim samo na nekoliko osnovnih karakteristika predloženog Trgovačkog zakona. Ovo nekoliko beležaka imam još sačuvanih od prošlogodišnje diskusije. Nama je sada, kao što lepo reče g. Tode Lazarević, vrlo teško pripremiti se za ovakvu jednu ozbiljnu stvar i ozbiljnu diskusiju kad ima više od godine dana da o tome nismo ništa čuli.

Prva osnovna karakteristika ovog zakonskog predloga jeste da je vrlo komplikovan. U ovolikom broju paragrafa i šarolikosti materije naš privrednik teško će moći da se snade. Sa druge strane tumačenja i primene zakona daće mogućnosti našoj birokratiji da vrši mnoge i vrlo štetne radnje, a ja pri tome nisam daleko od misli da će pri tome biti i ši-

kana, koje su i do sada mnogi privrednici mogli da iskuse na svojim leđima. Birokratija uopšte po svom stvarnom značenju znači zloupotrebu vlasti od strane funkcionera.

Sa našim dosadašnjim jednostavnim trgovačkim zakonom i propisima naši privrednici patili su od raznih uredaba, propisa, a šta će tek biti ako na snagu stupi ovaj trgovački zakon, čija se komplikovanost ogleda malo ne u svakom paragrafu.

Za primer kako je do sada postupala ta naša birokratija, neka mi je dozvoljeno da pomenem slučaj sa velikim magazinom Tata a. d. u Beogradu, koji nam je svima poznat. Vama je poznato, gospodo narodni poslanici, da je pre nekoliko godina donesena Uredba o zabrani magazina velikog obima, koji jako štete našoj narodnoj privredi. Uprkos te jasne odredbe, uprkos interesa velikog broja sitnih privrednika, taj veliki magazin i danas radi, i ako su nekoliko puta donesena zakonska rešenja da mu se zabrani rad. Kako se to moglo dogoditi? Jednostavno tako što je birokratija umela da iščeprka neku zastarelu odredbu nekog srbijanskog zakona pa njome manipuliše kako joj to i kada treba. Imamo pri ruci i još jedan primer koji se isto desio ovde u Beogradu. Imamo jedno strano preduzeće — mislim da su vlasnici poljski jevreji — imamo parnu pekaru Soko a. d. Dali su joj zvučno ime sokolovo. Oni su 3 jula 1933 g. dobili dozvolu od komesara Ministra trgovine i industrije, a komesar u Beogradu to vam je ono što su u banovinama trgovinska odeljenja, dobili su dozvolu da mogu po svojim hlebarnicama prodavati mlečne proizvode. Time su, gospodo, doveli u opasnost, u pitanje život nekoliko stotina malih sitnih ljudi, koji su se bavili prodajom mlečnih proizvoda. 27 jula 1933 godine. Trgovačka komora podnela je žalbu. I to redovnim putem i tek posle godinu i po dana 26 juna 1935 godine g. Ministar trgovine i industrije donosi odluku da se ovoj pekari zabrani prodaja mlečnih proizvoda. Ali, ta odluka tako je bila stilizovana od strane naše birokratije, da joj se daje pravo na žalbu i Soko a. d. je naravno podnosi, ali ta žalba još ni do danas posle tri i po godine nije rešena. Dakle, omogućilo se raznim smicalicama, raznim načinima da ovi kapitalisti, da ovi stranci koji sve moguće rade u ovoj zemlji i vršljaju, mogu da satiru naš sitni privredni elemenat.

Kada se tako radi sada, kako će se raditi na osnovu odredaba koje donosi ovaj zakon, koji je, kao što smo rekli, vrlo komplikovan i u kome ćemo teže moći da se razaznamo.

Drugi stvarni i veliki nedostatak ovoga zakonskog predloga jeste to, što je on kopija tuđeg zakonodavstva, i to onog zakonodavstva koje se razvijalo u velikim kapitalističkim i industrijskim zemljama u kojima su potrebe i ova pitanja sasvim drugačija. Mi smo zemlja sitnih posednika i sitnih imanja, sa svojom posebnom privrednom strukturom, pa se ne može ni misliti na to, da se kod nas primene odredbe koje važe za te druge zemlje. Takav zakon, to je više nego sigurno, neće veliku zabunu u naše privredničke redove, koji neće znati kako da ga primene.

Treći po redu nedostatak ovoga predloga zakona je u tome, što nije isključio mogućnost osnivanja kartela kod nas. Vi znate, gospodo narodni poslanici, da su karteli globalinske ustanove, koje vršljaju u našoj zemlji koliko i kako god hoće, a da im niko ne može stati na kraj. O njima se govorilo, pisalo, iznošeni su precizni podaci o njihovim horendnim zaradama, do-

nošene su čak i uredbe o zabrani kartela, ali je sve ostajalo po starom, i njima nitko nije mogao da naškodi.

Karteli su ustanove koje nas sistematski osiromašuju i dok mi gledamo kako ćemo smanjiti monopol-ske takse da bi koliko koliko pomogli osiromašenom seljaku, dok nastojimo da se zdravi izvučemo iz ove velike privredne krize, karteli i oni koji sede u njima, gomilaju bogastva. Za široke naše slojeve karteli su ustanove koji će ih do kraja iscrpiti.

Novi zakon ne samo da nije onemogućio obrazovanje kartela, što je njime svakako trebalo učiniti, nego čak i favorizuje njihovo osnivanje. U tome se otišlo tako daleko, da će se karteli kod nas moći osnivati ne samo na temelju oblika koji su predviđeni zakonom, nego na osnovu zakona o zborovima, tako da će stvarno onemogućena biti svaka kontrola od strane državnih organa, jer će se oni osnivati, kako lepo reče g. Mohorič, kao pevačka društva.

Kad smo pri tome, ja moram da istaknem još jedan krupan, gotovo najkrupniji nedostatak predloženog trgovačkog zakona. Reč je o našim odnosima prema strancima i stranom kapitalu koji delaju u našoj zemlji i koji izgleda da u ovoj Vladi ne nailaze ni na kakve prepreke.

Imajući jedno nesređeno zakonodavstvo ranije, mi smo s raznim državama sklapali ugovore i na sebe primali razne obaveze kojima se išlo na to da se omogućiti rad stranog kapitala kod nas. Tome kapitalu mi smo morali da dajemo prednosti i pogodnosti, ali se u tome išlo suviše daleko pa čak i preteralo.

Ja mislim da smo mi stranom kapitalu davali takve povlastice kakvih mu niko, nikada i nigde nije davao. Mi smo im snižavali železničke tarife, oslobadali smo ih od poreza, zaštitili smo ih carinom ili im nismo naplaćivali carinu. Postavlja se pitanje šta je pri tome, nama ostalo od rada toga kapitala?

Ostalo nam je to, da nas stranci korumpiraju, da nas gaze, da nam laskaju, sve prema njihovoj potrebi i čefu, a mi nismo ništa preduzeli da se novim i jedinstvenim trgovačkim zakonom toga svega oslobodimo. Ako možda neke formalnosti ne postoje za sve te mogućnosti, onda je trebalo tu mogućnost stvoriti prema našim prilikama i prema našem stanju u zemlji.

U drugom svetu koji pazi na svoju privredu i čuva svoje privredne tekovine tako šta se ne bi moglo ni zamisliti, već bi se prva prilika iskoristila, da se država i narod otresu jednom za uvek štetnih obaveza, koje su primile na sebe u časovima kada se ili moralo ili nije dovoljno pazilo.

Novim trgovačkim zakonom mi smo trebali da se rešimo svih ranijih obaveza prema strancima, jer su one proistekle iz jednog nesređenog stanja, a da svoj odnos prema njima regulišemo na jednoj mogućoj i pravednoj bazi, koja bi donela koristi obema stranama a ne samo jednoj. Mi nemamo ništa protiv toga, da stranci u našoj zemlji zarade 10, 15 i 20% na uloženi kapital, ali se moramo buniti protiv toga, da oni u našu zemlju ulaze kao u osvojene kolonije. (Odobranje)

Neki neupućeni i dobronamerni ljudi tvrde, da nama treba stranog kapitala. Da, i ja kažem, nama treba strani kapital, i ako smatram da Vlada treba da nastane da organizuje naš domaći kapital. I strani kapitali mogu da uđu u zemlju, ali moraju da budu pod kontrolom.

Šta rade drugi narodi, gospodo poslanici? U Americi, koja je zemlja vrlo važna za izvoz tako reći za uposlenje suficita naše radne snage, Amerika nam je zabranila i odredila jedan minimalni broj tek da se kaže da možemo da uđemo. A šta su naši ljudi tražili i šta traže u Americi? Ne da budu liferanti i eksploatatori, nego da u rudnicima i majdanima kopaju i tako stiču teškom mukom ono što im je neophodno za nasušnu potrebu.

U drugim zemljama nacionalna trgovina zaštićuje se svim mogućim sretstvima i u svakoj prilici. Tako n. pr. u Francuskoj niko ne sme nazvati društvo francusko a da Francuz nije stvarno vlasnik većine akcija ili preduzeća. Kod nas ćete naći jugoslovensko ime na svakoj firmi i preduzeću kome se to prohte, čak šta više najčešće kod onih u kojih nema ni dinara domaćeg kapitala. Tu onu famoznu uzrečicu Jugo nalazite svuda, a najmanji je broj Jugoslovena koji se njome služi. (Povici: Tako je! — Odobranje).

Gospodo narodni poslanici, naročito vi iz većine, ovo nije zakon za koji do sada nosi odgovornost Vlada koju pomažete, ali ako ga sada donesete, — a ja ponavljam ne govorim iz nikakvih partijskih obzira, već kao čovek koji je srastao sa našom narodnom privredom i koji prati svaku njenu manifestaciju, Vlada će navući na sebe odgovornost pred generacijama. Ja vam predlažem, gospodo narodni poslanici, da mi našom odlukom vratimo ovaj predlog Odboru da ga ponovo uzme u rad, s tim da se pri njegovoj izradi uzmu u obzir svi stvarni predlozi privrednih komora i ustanova, jer su se sve komore žalile, da dosad ove komisije nisu u dovoljnoj meri uzimale u obzir njihove zahteve, a mi, gospodo narodni poslanici, sa ovakvim malim interesovanjem, koji pokazujemo u ovome Domu, i malim mogućnostima možemo samo tako doneti dobar zakon, ako nam privredne komore stave na raspoloženje sve svoje snage koje imaju. Ja predlažem, da sa sebe skinemo odgovornost za jedan ovako rdav, štetan i opasan zakon, čije posledice mogu biti samo štetne a i fatalne za naše narodne interese. (Odobranje na levici).

Pretsednik Stevan Ćirić: Gospodo narodni poslanici, pošto je vreme poodmaklo sa vašim dopuštanjem ja ću ovu sednicu zaključiti, ali pre no što bih predložio dnevni red za iduću sednicu dopustite mi da učinim jedan apel na svu gospodu govornike. Pošto stojimo pred velikom budžetskom debatom, a Predsedništvu je stalo do toga da bilteni budu štampani na vreme, to molim svu gospodu govornike, da stenografske beleške svojih govora izvole popraviti odmah, pošto su održali govore, u Stenografskom birou u sobi br. 26, što u ostalom odgovara i propisima Poslovnika, pošto se beleške ne smeju iznositi izvan kuće. Ako se gospoda narodni poslanici budu odazvali ovome mome apelu, uveren sam, da ćemo moći imati biltene na vreme, a mislim da nije potrebno naročito obrazložavati koliko je to potrebno, da debata bude što pre objavljena.

Za dnevni red iduće sednice čast mi je predložiti: Produženje pretresa izveštaja Odbora za proučavanje predloga trgovačkog zakona.

Prima li Skupština predloženi dnevni red? (Prima).

Objavljujem da je dnevni red primljen i sa vašim pristankom zaključujem današnju sednicu, a iduću zakazujem za sutra u 9 časova.

Sednica je zaključena u 13 časova.

PRILOZI

INTERPELACIJA

Karla Doberšeka, narodnega poslanca in tovarišev, na Ministra prosvete radi razrešitve službe šolskega upravitelja Janka Gačnika v obmejni šolski postojanki v Guštanju, sreza Dravograjskega.

GOSPOD MINISTER!

Glasom časopisnih vesti bil je po odloku Ministra prosvete razrešen upraviteljskega mesta v Guštanju, sreza Dravograjskega, dosedanji šolski upravitelj Janko Gačnik in na njegovo mesto imenovan učiteljski pripravnik Anton Valenčak, ki nima niti usposobljenostnega izpita ter ima šele dve službeni leti.

Janko Gačnik službuje že 22 let, od teh 10 let kot šolski upravitelj na visoko organizirani osnovni šoli s 6 oddelki in otroškim vrtcem. Za svoje delo v osnovni šoli bil je vedno odlično ocenjen. Istotako pa je bil odlično ocenjen tudi za svoje izvenšolsko delo kakor n.p.r. za vodstvo in pouk v obrtni nadaljevalni šoli, gospodinjski nadaljevalni šoli in za splošno kulturno delo, v kolikor je tesno povezano z osnovno šolo. Kot prosvetar obmejnega koroškega sokolskega okrožja vodi še danes agilno in uspešno širšo narodno delo ter ozakonjene institucije na naši najobčutlivejši državni periferiji. Z njegovo sodelovanjem se je postavil po vojni v Guštanju „Sokolski Dom“, ki ga takega nima obmejna pokrajina. Prizadeval si je pa tudi v vseh ostalih ogranizacijah, ki služijo ugledu države, avtoriteti državnih oblasti in narodnemu napredku skupno s svojimi stanovskimi tovariši, da izbriše sledi 100 letnega ponemčevanja v svojem službenem kraju. Storil je več, nego je po svojem fizičnem položaju dolžan.

Janko Gačnik, razrešeni šolski upravitelj, je težak vojni invalid. Pod generalom Smiljaničem se je udeležil osvobodilnih bojev na Koroškem, kjer je bil pod Celovcem težko ranjen in kot ranjenec ujet, ter ga je avstrijska podivljana soldateska še kot ranjenca mučila po manirah, ki so dobro znane po celi predvojni Srbiji in Bosni. Odlikovan z zlato Obiličevo kolajno za hrabrost se je vrnil v svoj civilni poklic, ki ga je vršil na zgoraj omenjeni način, za kar mu je državna oblast istotako priznala dve odliki t. j. Red Sv. Save in Jugoslovensko Krono.

Ako abstrahiramo težko invalidnost razrešenega šolskega upravitelja Janka Gačnika, ki si jo je pridobil v osvobodilnih bojih na slovenskem ozemlju, njegovo hrabrostno kolajno, Red Sv. Save in Jugoslovensko Krono, ki po trenutnih prilikah izgledajo obtežljivim za imenovanega, kot vzrok razrešitve, vendar bi se iz razlogov, da se ohrani avtoriteta državne oblasti v občutljivi obmejni pokrajini, ne smela izvršiti izmena na tak ponižujoč način naspram staremu učitelju, ki je tudi zastopnik državne oblasti v svojem

delokrogu. Ponižujoča je ta izmenjava pa tudi napram celotnemu učiteljskemu korpusu guštanjske šole, ki ima vso za seboj mnogoletno šolsko prakso. Kako bo dajala še nekvalificirana pripravniška moč temu učiteljstvu inicijativo v smislu zakona o narodnih šolah, kakor je to naloženo šolskim upraviteljem!

Tukaj niso prizadeti na svojem službenem ugledu samo učitelji šole v Guštanju, tukaj je prizadeto vse obmejno učiteljstvo dravograjskega sreza, ki si je vedno prizadevalo v obmejni pokrajini vršiti svoje funkcije v strogem smislu narodnih in državnih potreb. Imelo je pred svojimi očmi merilo tudi od preko državne meje, kjer živi 100.000 bratov naše krvi v popolnem brezpravju.

Vsak kazenski odlok izdan za obmejno pokrajino, moral bi imeti stvarno podlago osobito pa še v takih primerih, kakor je predložen. V kako nasprotje prihajamo, ko vidimo, da je sosedna država vzdolž cele svoje obmejne pokrajine, kjer živi naša narodna manjšina, po uzakonjenju mladinske vzgoje, nastavila v vseh okrajih skupno same učitelje, ki bodo ponemčevali slovensko mladino do 18 leta starosti in katero vzgojno dobo imenuje zakon „Vormilitärische Erziehung“. Na naši strani državne meje se pa učitelje preganja, jemlje ugled, uničuje eksistenca učiteljskih družin (Lešnik Mirko in Gaberšek Ivan) iz razlogov, ker so pri svojem delu v obmejnem srezu imeli pred očmi interese naše države. V sosedni državi se učitelji za vojaško vzgojo pošolske mladine posebej plačajo iz državnih budžetnih sredstev, našim obmejnim delavcem pa, ker so vršili isto delo v „Sokolu“ brezplačno je pričakovati kazen. Vprašati se moramo, ali je res obmejna pokrajina naša izročena ljudem, ki želijo, da se narodno moč v tej pokrajini v oni meri slabi, kakor narašča pri prekomejnem sosedu?

Prosimo Vas, gospod Minister, da nam izvolite odgovoriti, kedaj misli vrhovna šolska oblast pričeti izvajati smotreno obmejno šolsko politiko, ki bi dvigala ugled vrhovne državne šolske uprave in kedaj se bo pričela posluževati vrhovna državna šolska uprava preventivnih sredstev v smislu zakona o narodnih šolah, kadar bi bil podan povod za disciplinski postopek napram vzgojitelem naše mladine.

Izvolite sprejeti, Gospod Minister, uverenje o našem posebnem spoštovanju.

Beograd, dne 31 januarja 1937.

Karel Doberšek, s. r., Vinko Gornjak, s. r., Milan Mravlje, s. r., Ing. Fran Zupančič, s. r., Dr. Anton Novačan s. r.

INTERPELACIJA

Boška Zeljkovića i drugova, narodnih poslanika, na Ministra unutrašnjih poslova o zabrani beogradskog lista „Pravda” od 17 januara 1937 godine.

GOSPODINE MINISTRE,

Dana 16-I-1937 g. oko 4 sata po podne izašao je kao redovno izdanje beogradski list „Pravda”, večernje izdanje br. 11580 od 17-I-1937 g. Prodavci novina rastrčali su se — po svojoj profesionalnoj dužnosti ka svojim mušterijama — po Beogradu vičući: „Večernje izdanje „Pravda” — Ljuba Davidović u Dvoru”.

Svet je po običaju kupovao tu „Pravdu”, a kupovalo se je malo više, s obzirom na viku prodavaca „Ljuba Davidović u Dvoru”.

Posle 6 sati po podne beogradski žandarmi su kupili — otimali taj list „Pravdu” od prodavaca novina na ulici; uzimali su je iz raznih kioska; pa su je čak u toj svojoj preagilnoj vlasti otimali iz ruku mirnih građana prolaznika po Beogradu; oduzimali su je od onih koji su je čitali po kafanama, a kad su je oduzimali postavljeno je pitanje: zašto uzimaju „Pravdu”; oni su odgovarali, da je zabranjena, a veliko je čudo da je zabranjena jer je ona Vladin list, i jer je državni tužilac pustio da je štampa.

Po Beogradu se priča, da je ta „Pravda” zabranjena po nalogu g. dr. Korošca, Ministra unutrašnjih poslova, i to baš i jedino zato, što je objavila krupnim slovima ovu vest:

„G. Lj. Davidović u audijenciji i na ručku kod Kneza Namesnika. Knez Namesnik primio je danas u audijenciju u Belom Dvoru na Dedinju šefa bivše demokratske stranke g. Ljubu Davidovića i zadržao ga posle audijencije na ručku.”

Ako je tačno, da je „Pravda” zbog ove vesti zabranjena, onda nije nikakvo čudo što nije bilo dozvoljeno da se u našoj štampi objave audijencije kod Kneza Namesnika, ona g. Ljube Davidovića dana 16 XII-1936 g. od 18—20 časova i ona g. Jovana Jovanovića od dana 31-XII-1936 g. od više od 2 sata.

Sprečavaju se ovakove objave; sprečava ih makazarska policija Centralnog Presbiroa i policija

Uprave grada Beograda, pa i državni tužilac, ne na svoju ruku, već po komandi Ministra policije i drugih, a svi ovi ne vide, ili neće da vide, ili nemaju volje i elana da vide, sve ono što naša štampa donosi svakodnevno o građanskom ratu u Španiji, što je donosila o ratu u Abisiniji, i neće da vidi sve ono, što se svakodnevno donosi o raznim ubistvima, krađama, obljubama, otimanju tuđih žena, zavodenju mladih devojaka it.d., neće ovome da stanu na put, već dozvoljavajući da se sve ovo pušta u štampi izgleda nam, da se po čefu ili vragu daju narodu načini građanskog rata i svega ostaloga, valjda zato da se nauči.

Dakle pušta se sve ovo zlo u štampu, a ne sme se pustiti ono što rade šefovi beogradskog dela udružene opozicije Ljuba Davidović, Miša Trifunović i Jovan Jovanović, pa eto čak ne sme se pustiti u štampi objavljeno ni da su bili u audijenciji kod Kneza Namesnika, ne sme se ovo valjda pustiti zato, što Vi, Gospodine Ministre, i sa Vama cela vlada kojoj pripadate mislite, da je država Vaša prćija, da samo vlada ima privilegije i tapiju na ovu državu i njezinu politiku, da su svi koji nisu u J.R.Z. valjda protivnici ove države. Sve je ovo žalosno, Gospodine Ministre, žalosno je, ali nije čudo što se baš dešava pod Vladom u kojoj ste Vi čuveni Ministar policije — stručnjak.

Tražimo od Vas, Gospodine Ministre, da nam u Narodnoj skupštini usmeno odgovorite na ovu interpelaciju, naime zašto je zabranjena „Pravda” br. 11580 od 17-I-1937 godine.

Beograd, 1 februara 1937 god.

Narodni poslanici:

Boško Zeljković, s. r., Ljubomir Jovanović, s. r.,
Pavle Gajić, s. r., Dr. Sulejman Hafizadić, s. r., Mita
Dimitrijević, s. r.